

شرح تفصیلی سرفصل‌های درس کارگاه شهرسازی (۲)

هدف از اجرای این درس کاربرد دانش نظری و جنبه‌های عملی و توانایی‌های حرفه‌ای در درک علمی و عملی مشکلات شهری به منظور برنامه‌ریزی در یک عرصه شهری است. در این کارگاه مشکل‌یابی و برنامه‌ریزی مشکل‌سو (Problem-Oriented) از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و دانشجویان تجزیه و تحلیل مشکلات عرصه‌های متفاوت شهری را در دستورکار خود قرار داده و سپس پیشنهادات مقدماتی برای آن‌ها ارائه و برنامه توسعه شهری تدوین می‌گردد. فرایند کارگاه حاضر بدین صورت است که ابتدا یک واحد شهری کوچک انتخاب شده، گردآوری اطلاعات مورد نیاز برای شناسایی، درک و تحلیل مشکلات شهری عرصه شهری مورد مطالعه انجام خواهد شد و با توجه به مشکلات ردیابی شده، به ارائه چارچوب طرح توسعه برای این عرصه شهری پرداخته خواهد شد.

نخست - شرح خدمات

قسمت اول: معرفی کلی منطقه دربرگیرنده شهر و تعیین و بررسی حوزه خدمات گیر

- ۱- معرفی کلی منطقه (استان) و موقعیت شهر در آن
- ۲- معرفی کلی ویژگی‌های جغرافیایی و طبیعی، جمعیتی و فرهنگی منطقه
- ۳- تعیین روستاهای خدمات گیر مستقیم روزانه از شهر
- ۴- نحوه توزیع جمعیت در روستاهای خدمات گیر
- ۵- شناخت کمبودهای تأسیسات زیربنایی، خدمات رفاهی و تجهیزات روستاهای خدمات گیر

قسمت دوم: بررسی و شناخت شهر

- ۱- خصوصیات اقلیمی و زیست محیطی شهر
- ۱- موقعیت جغرافیایی شهر و حریم (عوامل طبیعی، عوارض زمینی، وضع توپوگرافی، شیب‌های اصلی موثر در طرح و منطقه بندی آنها در سطح شهر و اطراف آن، و همچنین سایر عوامل جغرافیایی محدود کننده و یا تسهیل کننده توسعه کالبدی شهر)
- ۲- زمین شناسی (جنس خاک، نوع اراضی و پوشش گیاهی، زمین لغزش و زلزله، سیل و سایر حوادث غیر مترقبه)
- ۳- منابع سطحی و زیر زمینی آب و نحوه تأمین آن در شهر و سیستم حرکت و دفع آبهای سطحی و وضعیت مسیل ها و رودخانه ها در شهر
- ۴- هواشناسی (دما، رطوبت، باد، تابش آفتاب)
- ۲- خصوصیات جمعیتی و اجتماعی شهر
- ۱- خصوصیات جمعیتی و ترکیب و تحولات آن (وضع جمعیت در گذشته و حال، میزان و وضعیت مهاجرت، جنس، گروه‌های سنی، بعد خانوار، سواد، شاغلین و غیره)
- ۲- تراکم جمعیت در شهر و تغییرات آن در مناطق و محلات مختلف
- ۳- خصوصیات اجتماعی و فرهنگی شهر و محلات آن، و چگونگی تأثیر آنها در توسعه کالبدی شهر بر اساس پرسشنامه و مصاحبه با ساکنان و نخبگان شهری
- ۳- خصوصیات اقتصادی
- ۱- اوضاع کلی اقتصادی شهر، میزان تولید و نوع آن در هر یک از بخشهای اقتصادی
- ۲- جمعیت فعال، اشتغال و بیکاری در بخش‌های مختلف اقتصادی
- ۳- ارزش زمین و ساختمان‌های مسکونی و غیر مسکونی و تغییرات آنها در مناطق مختلف شهر
- ۴- خصوصیات کالبدی
- ۱- دورنمای شهر (فرم شهر، سیما، منظر، توده و حجم)

- ۲- نحوه استفاده از اراضی شهر برحسب کاربریهای مختلف موجود و محاسبه سطوح، درصد و سرانه آنها، در کل شهر
- ۳- نحوه توزیع خدمات (آموزشی، بهداشتی، فضای سبز، خرده فروشی و غیره) در سطح شهر، با در نظر گرفتن گنجایش و شعاع دسترسی هر یک از خدمات
- ۴- تاریخچه، علل پیدایش، روند رشد و توسعه کالبدی شهر و محلات آن از ادوار گذشته تا کنون
- ۵- دانه بندی بافتهای شهر
- ۶- ساختار و سازمان شهری همراه با تعیین محدوده محلات مختلف شهر و چگونگی روابط آنها با یکدیگر
- ۷- پدافند غیر عامل و نیازهای کالبدی آن در شهر و حریم آن
- ۸- مکانها و فرصت‌های گردشگری، شناخت ارزش‌های زیست محیطی و مواهب طبیعی شهر و حریم آن
- ۹- بررسی تراکم و طبقات ساختمانی در مناطق، نواحی و محلات مختلف شهر
- ۱۰- وضعیت کلی ساختمانهای مسکونی در مناطق مختلف شهر با توجه به شاخص‌های کمی و کیفی، مالکیت، نمای ساختمان، نوع مصالح، کیفیت و قدمت ساختمان (قابل استفاده، نوساز، مرمتی، تخریبی)، تجهیزات و تأسیسات بهداشتی، جهت استقرار بنا در زمین و غیره
- ۱۱- مالکیت اراضی در شهر، با تفکیک نوع مالکیت دولتی، خصوصی و عمومی (شهرداری، اوقاف) و تأثیرات آن در شهر
- ۱۲- اخذ اطلاعات مربوط به بافتها، بناها، محوطه‌های تاریخی و حرایم و ضوابط و طرح‌های مربوط به آنها
- ۱۳- خصوصیات، موقعیت، گنجایش و کیفیت مراکز و شبکه‌های تأسیسات شهری (آب، فاضلاب، برق، مخابرات، اینترنت، گاز و غیره) سرانه‌ها، کمبودها، محدودیت‌ها و امکانات آنها
- ۱۴- وضع کمی و کیفی تجهیزات شهری (ایستگاههای سوخت‌گیری، مجتمع‌های خدماتی-رفاهی یا بین‌راهی، کشتارگاه، غسلخانه، گورستان، دفع پسماندهای جامد، آتش‌نشانی و غیره) کمبودها و مشکلات و امکانات موجود در این زمینه
- ۱۵- نظام سلسله‌مراتب شبکه راههای درون شهری و برون شهری و ارتباط آن با عملکردهای شهری از لحاظ شبکه بندی خیابان‌ها، تقاطع‌ها، میدان، کمربندی و معابر پیاده و مسیرهای دوچرخه

قسمت سوم: تحلیل منطقه و شهر و تدوین بیانیه مشکلات و آینده‌نگری

- ۱- ردیابی مشکلات طبیعی، زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و ترافیکی
- ۲- تعیین عملکرد و نقش غالب اقتصادی شهر، پیش‌بینی نقش و روند توسعه اقتصادی شهر در آینده
- ۳- احتمالات رشد و پیش‌بینی‌های جمعیت شهر و روستاهای خدمات‌گیر از آن در آینده
- ۴- برآورد کمبودها و پیش‌بینی نیازهای عمرانی شهر در زمینه مسکن، تأسیسات زیر بنایی، خدمات رفاهی و سایر کارکردهای اصلی شهر
- ۵- ارزیابی امکانات رشد کالبدی و توسعه شهر

قسمت چهارم: تدوین برنامه راهبردی و تولید سناریوهای گزینه توسعه شهر و برنامه فیزیکی

- ۱- تدوین چشم‌انداز توسعه شهر
- ۲- تدوین اهداف کلان و خرد توسعه شهری
- ۳- تدوین سناریوهای گزینه توسعه شهری
- ۴- تدوین ایده کلی با الگوی مرتبط با توسعه محدوده شهری، توسعه فضاهای سبز، فضای باز و مکان‌های گردشگری و پدافند غیر عامل در شهر

- ۵- پیش بینی مکان و نحوه ایجاد یا توسعه تجهیزات شهری (کشتارگاه، غسالخانه، گورستان، سیستم دفع زباله، آتش نشانی و غیره)
- ۶- برنامه ریزی کاربری اراضی شهر (کاربریهای پیشنهادی)
- ۷- تدوین فهرست برنامه‌های موضعی- موضوعی شهر

دوم- اسناد قابل تحویل

- ۱- مستند گزارش برنامه توسعه شهری شامل تمام مطالعات شرح خدمات (حداکثر ۱۰۰ صفحه)
- ۲- آلبوم کلیه نقشه‌ها منطبق بر دستورالعمل‌ها و آیین نامه‌های مصوب شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران شامل (و نه محدود به):
- نقشه کاربری زمین موجود شهر
 - نقشه ساختار فضایی موجود شهر
 - نقشه شبکه معابر موجود شهر
 - نقشه محدوده و حریم موجود شهر
 - نقشه ساختار فضایی و الگوی پیشنهادی توسعه شهر
 - نقشه محدوده و حریم پیشنهادی شهر
 - نقشه کاربری زمین پیشنهادی شهر
 - نقشه شبکه معابر پیشنهادی شهر
- ۳- مستند پاورپوینت برای هر یک از مراحل انجام پروژه و ارائه آن در کلاس
- ۴- تدوین حداقل دو پوستر برای معرفی شهر، برنامه‌های موجود توسعه شهری و مشکلات ردیابی شده شهر و چارچوب برنامه‌ریزی توسعه شهر